ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
Навчально-науковий інститут права та безпеки ім. Володимира Великого

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Міжнародної науково-практичної конференції

«Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів»

08 травня 2026 р.

м. Київ

Гусєва З.А.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та
безпеки ім. князя Володимира Великого ПрАТ ВНЗ МАУП
Науковий керівник:
Талах А.М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії держави і права та конституційного права,
Навчально-науковий інститут права та безпеки
іменікнязяВолодимира ВеликогоПрАТ "ВНЗ МАУП"

Правова освіта, як умова формування правової держави

Правова освіта є одним із ключових чинників розвитку демократичної держави та громадянського суспільства. Без належного рівня правової культури неможливо забезпечити повноцінну реалізацію конституційних принципів і цінностей, а також сформувати активне громадянське середовище, здатне ефективно взаємодіяти з державними інститутами. Особливого значення набуває виховання поваги до людської гідності, толерантності, взаєморозуміння та відповідального ставлення до прав і свобод людини незалежно від її національної належності, соціального статусу чи інших ознак [1]. Саме ці засади повинні стати фундаментом сучасної державної політики у сфері правової освіти та виховання.

Формування правової та правозахисної культури населення є невід'ємною складовою розвитку вільної, соціально відповідальної особистості. Цей процес сприяє утвердженню таких суспільно значущих цінностей, як справедливість, демократія, верховенство права та повага до закону. Водночас важливу роль у становленні особистості відіграє усвідомлення категорій обов'язку, відповідальності, прав і свобод людини, взаємодії особи та держави, а також механізмів конструктивного вирішення соціальних конфліктів.

Однією з визначальних ознак правової держави є ефективна система гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина. Реалізація цього завдання покладається на законодавчу, виконавчу та судову гілки влади, кожна з яких здійснює відповідні функції у межах своєї компетенції. Водночас не менш важливою умовою забезпечення прав людини є активна правова позиція самих громадян. Ефективність захисту прав значною мірою залежить від рівня їхньої правової обізнаності, здатності користуватися передбаченими законом механізмами захисту та належного виконання власних юридичних обов'язків. На жаль, рі-

вень правової грамотності значної частини населення залишається недостатнім, що обумовлює необхідність посилення уваги до питань правової просвіти.

Проведене дослідження дозволяє розглядати правову освіту крізь призму забезпечення та захисту прав і свобод людини. Встановлено, що правова культура являє собою сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених суспільством у правовій сфері та відображених у правових нормах, інститутах, моделях поведінки, правосвідомості та правових оцінках. У цьому контексті правова культура виступає самостійною підсистемою загальної культури суспільства, яка визначає ставлення особи до права та механізмів його реалізації.

Правова освіта та належне забезпечення прав людини становлять основу ефективного функціонування демократичної держави. Особа, яка володіє знаннями про свої права, свободи та законодавчо визначені способи їх захисту, здатна більш ефективно взаємодіяти з органами державної влади та місцевого самоврядування, протидіяти проявам бюрократизму, відстоювати власні законні інтереси та вимагати належного виконання посадовими особами покладених на них функцій.

Розбудова правової держави неможлива без активного залучення громадян до правових процесів та формування усвідомленого ставлення до права як соціальної цінності. Водночас правові норми мають перебувати в органічному взаємозв'язку із загальнолюдськими моральними принципами. Особливого значення набуває розвиток місцевого самоврядування та реалізація громадянами своїх конституційних прав на місцевому рівні, адже право набуває реальної цінності лише за умови його належного практичного втілення.

Важливим завданням сучасної правової освіти є формування у молодого покоління світогляду, заснованого на повазі до права, розумінні значення прав людини та готовності брати участь у вирішенні суспільно значущих проблем правовими засобами. Такий підхід сприяє розвитку громадянської відповідальності та підвищенню рівня правової свідомості молоді.

Сучасний етап суспільного розвитку потребує подальшого вдосконалення правової системи та гуманізації правового середовища. Досягнення цієї мети пов'язане не лише з удосконаленням законодавства або посиленням юридичної відповідальності за правопорушення, а насамперед із формуванням ціннісного ставлення до права. Ефективність правового регулювання значною мірою залежить від відповідності правових норм культурним, моральним і соціальним орієнтирам суспільства. Саме тому право має сприяти суспільній стабільності, забезпе-

чувати участь громадян в управлінні державними справами, утверджувати принцип підконтрольності державної влади суспільству та пріоритет права над політичною доцільністю.

Правова культура як важливий елемент суспільного розвитку акумулює досягнення національної та світової цивілізації у сфері права. Вона виступає ефективним засобом протидії правовому нігілізму, сприяє зміцненню законності та формуванню поваги до правових інститутів. Її розвиток безпосередньо пов'язаний із практичною діяльністю людей, характером їхньої соціальної взаємодії та рівнем дотримання правових норм у повсякденному житті [2].

Водночас аналіз сучасного стану правосвідомості населення свідчить про наявність низки проблем. Значна частина громадян недостатньо орієнтується в положеннях чинного законодавства навіть у питаннях, які безпосередньо стосуються їхніх повсякденних потреб. Наслідком цього нерідко стає поширення проявів правового нігілізму та недовіри до правових механізмів захисту прав і свобод.

Історичний досвід демонструє, що кожна держава приділяє значну увагу формуванню правосвідомості населення. Для цього використовуються різноманітні інструменти правового виховання, зокрема освіта, наука, культура, засоби масової інформації, діяльність громадських і релігійних інституцій. Правове виховання традиційно виступає одним із напрямів реалізації державної політики, а зі зміцненням демократичних інститутів набуває дедалі більшої самостійності та спеціалізації [3].

Особливий інтерес становить досвід держав із розвиненими демократичними традиціями, де правова культура є важливою складовою громадянської освіти. Навчальні програми в таких країнах поєднують правові знання з основами політичної науки, розкриваючи особливості функціонування демократичних інститутів, виборчих систем, політичних партій та механізмів участі громадян у державному управлінні. Значна увага приділяється практичним формам навчання, серед яких моделювання суспільно-політичних процесів, дискусії, аналіз нормативно-правових актів та робота з офіційними документами. Водночас адаптація зарубіжного досвіду повинна здійснюватися з урахуванням національних особливостей розвитку суспільства, правової культури населення та історичних традицій державотворення.

Важливо усвідомлювати, що законодавча діяльність не повинна обмежуватися реагуванням на поточні суспільні запити. Законодавець має враховувати довгострокові наслідки правових рішень та прогнозувати перспективи суспільного розвитку. Надмірна віра у здатність за-

конодавства самостійно вирішувати складні соціальні проблеми може призвести до прийняття декларативних або малоефективних нормативно-правових актів, що створюють лише ілюзію позитивних змін.

Сучасні суспільні трансформації актуалізують необхідність пошуку нових підходів до вирішення соціальних, політичних і правових проблем. У цьому процесі освіта та культура залишаються ключовими чинниками суспільної стабільності та розвитку. Саме тому одним із пріоритетних завдань держави має бути утвердження авторитету права як базової суспільної цінності.

Розвиток правової держави, становлення громадянського суспільства та ефективна реалізація конституційних прав і свобод безпосередньо залежать від рівня правової культури населення та сформованості правової свідомості громадян. У зв'язку з цим правова просвіта і правове виховання повинні належати до пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства [4].

Практична цінність проведеного дослідження полягає у виробленні підходів до вдосконалення системи правової освіти та створення сприятливих умов для поступового розвитку правової культури. При цьому доцільно виходити з того, що підвищення рівня правової культури є не результатом адміністративного впливу, а тривалим суспільним процесом, який потребує формування відповідного соціального, освітнього та правового середовища.

Література:

1. Клімова Г. П. Правове виховання громадян України в сучасних умовах // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2009. № 1. С. 108–114.

2. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні : монографія / Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. Харків : Право, 2009. 352 с.

3. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2013. 440 с.

4. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку: монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. проф. М. П. Требіна. Харків : Право, 2013. 536 с.